

ÇİN'İN KÖRFEZ BÖLGESİNDE YÜKSELEN AYAK SESLERİ

Mayıs 2025 Sayı: 60

ÇİN'İN KÖRFEZ BÖLGESİNDE YÜKSELEN AYAK SESLERİ

Körfez bölgesi, geniş anlamda İran ve Irak'ın dahil edildiği, dar anlamda ise Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) üyesi ülkelerinin (Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Umman) yer aldığı coğrafyaya işaret etmektedir. 7. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar geçen süreçte bu coğrafya; İslamiyet'in doğup yayılmasına, önemli hanedanlık ve imparatorlukların yükselip güç kaybetmesine ve Batılı devletlerin egemenlik mücadelesine tanıklık etmiştir.

20. yüzyılın başlarında, Batı dünyasının gözünde “çöl iklimine sahip, ekonomik olarak geri kalmış, stratejik ama ikincil öneme sahip” bir bölge olarak yer alan Körfez bölgesi, 1908'de Anglo-Persian Oil Company (APOC) ile İran'da petrolün bulunması ile hem Avrupalı devletler nezdinde hem de Orta Doğu'nun kaderi noktasında değişen dinamiklerin habercisi olmuştur. İran'ın ardından diğer ülkelerde de petrolün keşfi ile bölgeye karşı yaklaşım büyük ölçüde değişmiş ve William L. Cleveland, *Modern Orta Doğu Tarihi* kitabında bu durumu “Arap Yarımadasını, İngiltere'nin arka bahçesinden dünyanın dikkat odağı hâline getiren şey, petroldü.” sözleri ile açıklamıştır.

Keşfi sonrası petrol, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) adeta *sinek kapanı* etkisi oluşturmuş ve Amerika, özellikle -daha sonra Arabian American Oil Company (Aramco) olarak bilinecek olan- Standard Oil of California (SoCal) ile bölgede petrolden elde edeceği faydayı maksimize etmeyi amaçlamıştır. Petrolün keşfi, ABD ile Körfez ülkeleri arasındaki ilişkilerin çeşitlenmesine öncülük etmiş, Suudi Arabistan'da kendine daha çok güvenlik odaklı yer bulurken Irak'ta ise bölgenin yeniden yapılandırılması noktasında kendisini göstermiştir.

Ancak son 15 yılda, Washington'un Orta Doğu ülkeleri üzerindeki etkisi azalmıştır. İran'ın Suriye, Lübnan ve Irak'ta ve Türkiye'nin de yine Suriye'de artan etkisi, bölgede değişen güç dinamiklerini göstermekte ve ABD'nin aktif Orta Doğu katılımcılığının azalmasını örnekleyen noktalar arasında yer almaktadır. Fakat ABD'nin bölgenin uzun süreli belleğindeki yeri, bölgedeki varlığını diri tutmasında kilit rol oynamakta ve tarihsel bağlamın yanı sıra İsrail'in Filistin saldırıları, Suriye'de değişen dinamikler ve Trump'ın 2. başkanlık döneminde ilk ziyaretini yine Suudi Arabistan'a yapacak olması ve devamında da diğer Körfez ülkeleri ile de çeşitli görüşmelerinin olacağını ifade etmesi, Trump'ın “anti-küreselleşme” politikasının meyve vermesini geciktirmektedir.

Körfez ülkeleri, özellikle Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Amerika'nın geleneksel güvenlik ve diplomatik desteğinin azalmasından endişe duyarak ABD ile olan güvenlik ve diplomatik ilişkilerini yeniden pekiştirmeye çalışırken aynı zamanda Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya gibi diğer büyük güçler üzerinden de ikili ilişkilerini geliştirerek ekonomilerini çeşitlendirmeyi amaçlamaktadırlar.

Analiz kapsamında ele alınan Çin, 1970'lerden itibaren Deng Xiaoping ile dışa açılım gerçekleştirmiş ve 2012'de Xi Jinping'in devlet başkanı olarak göreve gelmesi ile bu açılım hız kazanmıştır. Bu duruma paralel olarak Çin hem ekonomik büyüme hem de küresel etki açısından derinliğini artırmıştır. Bu noktada, Körfez ülkeleri gerek Çin'in genişleyen pazarı sonucu artan enerji ihtiyacının

karşılanmasında gerek bu ülkelerin jeopolitik öneminin Kuşak Yol Projesi kapsamında değerlendirilmesinde gerekse de Çin kimliğinin yumuşak güç politikaları üzerinden Körfez bölgesinde yaygınlaştırılması noktasında ön plana çıkmaktadırlar.

Pozitif çıktılarının yanı sıra artan ikili ilişkiler aynı zamanda, beraberinde etik değerlerin göz ardı edilmesini kolaylaştırmış ve Çin'in Doğu Türkistan, Hong Kong, Tibet ve Tayvan'da gerçekleştirdiği insan hakları ihlalleri ve siyasi baskılar Körfez ülkeleri tarafından çoğu zaman görmezden gelinmiştir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dış Açılımı

Çin Halk Cumhuriyeti, 22 yıllık iç savaşın ardından 1949'da Mao Zedong önderliğindeki Komünist Partinin zaferi sonrası kurulmuştur. 1976 yılına kadar ülkeyi sosyalist bir devlet olarak yöneten Mao, izolasyonist bir dış politika benimseyerek 1950-1953 Kore Savaşı dışında ülkeyi, büyük ölçüde uluslararası arenadan soyutlamıştır. 1960'larda dönemin önemli müttefiki Sovyetler Birliği ile ilişkilerin gerilmesi ve 1966-1976 yılları arasında gerçekleşen Kültürel Devrim ile Çin'in dış meselelerden uzaklaşma durumu daha da derinleşmiştir.

Öte yandan, 1970'li yıllar, Çin dış politikasında bir dönüm noktası olarak kabul edilmiş ve 1972'de gerçekleşen Nixon-Mao görüşmesi ile hızlanan dış açılım, Mao'nun vefatı sonrası 1978'de başa geçen Deng Xiaoping ile ivme kazanmıştır. Deng, yaptığı reformlar ile ülkeyi hem ekonomik hem de siyasi olarak uluslararası arenada etkili kılmıştır.

İlerleyen süreçte Çin, 2001'de Dünya Ticaret Örgütüne üye olarak küresel

sisteme tamamen entegre olmuş ve ekonomik büyümesini hızlandırmıştır. Ekonomik büyümenin yanı sıra diplomaside de çok taraflı büyüme adımları atarak BRICS, G20 ve Şangay İşbirliği Örgütü gibi platformlarda aktif rol almıştır. 2012 yılında, Xi Jinping ile kapsama alanı artan dış açılım, aynı zamanda şekil de değiştirmiştir. Xi Jinping, Deng Xiaoping döneminde izlenen "sessiz yükseliş" politikasının aksine, Çin'in daha fazla görünür olmasını sağlayarak aktif bir dış politika izlemiştir. 2013'te ortaya konan Kuşak Yol Projesi ve 2015 yılında kurulan Asya Altyapı Yatırım Bankası bu doğrultuda atılan adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin artan üretim trendine paralel olarak artan enerji ihtiyacı, Körfez ülkelerinin jeopolitik konumlarının önemini artırmıştır. Çin'in Körfez'deki yumuşak güç faaliyetlerini artırması ve çeşitli güvenlik ve yatırım anlaşmalarını imzalaması sonucu ikili ilişkiler zamanla çeşitlenmiştir.

Çin-Körfez İlişkilerinin Diplomatik Boyutu

Körfez ülkeleri içerisinde Çin Halk Cumhuriyeti ile diplomatik ilişkiler geliştiren ilk ülke, 25 Ağustos 1958 tarihinde Irak olmuştur. Bu diplomatik temasın Irak üzerinden gerçekleşmesinin arkasında, 1958'de Irak'ta gerçekleşen askeri darbe yatmaktadır. Darbe sonucu Batı yanlısı monarşinin devrilmesi ve monarşi yerine gelen yönetimin Çin'in ideolojik çizgisine daha yakın olması ve Çin'in de o dönemde dış politikasında Batı karşıtı yönetimlerle ideolojik yakınlık kurma politikasını benimsemesi, ikili ilişkilere zemin hazırlamıştır.

Öte yandan, bölgede Çin ile en son diplomatik temas kuran ülke Suudi

Arabistan olmuştur. 21 Haziran 1990’da Çin ile resmi ilişkiler kuran Krallık, bu sürece kadar Tayvan’ı bağımsız bir devlet olarak tanımakta ve Çin’in “Tek Çin” ilkesini ihlal etmekteydi. Nitekim, bu ilkeye göre Çin, Tayvan’ı kendisinin ayrılmaz bir parçası olarak görmekte ve bundan dolayı Çin ile diplomatik temas kuracak ülkelerin Tayvan’ı bağımsız bir devlet olarak tanımalarına şiddetle karşı çıkmaktadır. Tayvan konusunun yanı sıra ABD ile olan yakın temaslar, zamanla Suudi Arabistan’ı Batı blokunun bir parçası yapmış ve Suudi Arabistan ile Çin arasında uzun bir süre ideolojik mesafe oluşturmıştır. Ancak zamanla Çin’in ideolojik sertliğini kırması ve Suudi Arabistan’ın enerji ihracat pazarını çeşitlendirmek istemesi sonucu ikili temaslar başlamıştır.

Çin’in dış politikasında benimsediği ‘tarafsızlık’ ve ‘iç işlere karışmama’ politikaları, Çin-Körfez ilişkilerinin yol kat etmesinde etkili olmuştur. Bu politikalar, Çin’in herhangi bir bölgesel çatışmaya veya iç meseleye müdahil olmadan, tarafsız bir tutum sergileyerek ülkelerle iş birliği yapmasına olanak tanımaktadır. Çin’in izlediği bu politikalar, Orta Doğu’nun karmaşık siyasi yapısı göz önüne alındığında ikili ilişkilerin gelişiminde olumlu yönde seyretmektedir. Bu politikalar aynı zamanda Çin’e de fayda sağlamakta ve bölge ülkelerinin Doğu Türkistan, Hong Kong, Tayvan ve Tibet’te yaşanan insan hakları ihlalleri ve diplomatik baskılara muhalefet olması engellenmektedir.

Çin’in tarafsızlık politikası, İran-Suudi Arabistan arasındaki arabuluculuk faaliyetinde de meyvesini vermiştir. 2016’da Suudi Arabistanlı Şii din alimi Nimr el-Nimr’in idam edilmesinin ardından kesilen İran-Suudi Arabistan ilişkileri Pekin arabuluculuğu ile yeniden tesis edilmiş ve böylece Orta Doğu’da, Batı dışında bir güç

ilk defa aktif bir arabuluculuk faaliyeti gerçekleştirmiştir. Çin’in 2023’te gerçekleştirdiği İran-Suudi Arabistan arabuluculuk faaliyeti sonrasında, Çin hem Suudi Arabistan’ı hem de BAE’yi BRICS’e katılmaya davet etmiş ve Ocak 2024’te her iki ülke de bu organizasyona dahil olmuştur.

Bu noktada, Çin’in kurucu üyeleri arasında yer aldığı bu organizasyona Körfez ülkeleri tarafından üye olunması, içerisinde hem stratejik hem de ekonomik mesajlar içermektedir. Çin’in küresel ticaret ve enerji pazarındaki etkisi, Körfez ülkeleri için stratejik bir fırsat sunarken aynı zamanda ekonomi temelli bölgesel iş birliklerinin güçlenmesinin de önünü açmıştır.

Bugün Çin; başta Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar olmak üzere, Körfez ülkelerine üst düzey ziyaretler gerçekleştirmekte ve bu ziyaretlerde enerji, altyapı, teknoloji, savunma ve dijitalleşme gibi çeşitli alanlarda stratejik ortaklık anlaşmaları imzalamaktadır. Ayrıca, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ile çok taraflı iş birliği mekanizmaları geliştirerek diplomatik ilişkileri sadece ikili düzeyde değil, bölgesel çerçevede de ilerletmektedir. İkili iş birlikleri, Çin’in hem Kuşak Yol Girişimi çerçevesinde bölgesel nüfuzunu artırma hem de ABD’nin bölgede azalan etkisi sonrası doğan boşluğu doldurma hedefiyle paralel olarak ilerlemektedir.

Karşılıklı Ekonomik Çıkarlar

Körfez ülkeleri, dünya petrol rezervlerinin büyük bir kısmına sahip olmakla beraber Asya, Afrika ve Avrupa’nın kesişim noktasında yer alan stratejik bir konumda da yer almaktadırlar. Bugün, ekonomilerini çeşitlendirmek adına yeşil enerjiden turistik faaliyetlere, büyük altyapı projelerinden şehir planlamalarına kadar

çeşitli alanlarda çalışmalar yürütmektedirler.

Körfez enerjisinin başlıca ihracat pazarı geçmişte Batı iken günümüzde bu eksen - Çin başta olmak üzere- Doğu Asya ülkelerine kaymıştır. 2013 yılında dünyanın en büyük petrol ithalatçısı konumuna yerleşen Çin, zamanla enerji altyapısını ve tedarik zincirlerini daha da güçlendirmek amacıyla Körfez ülkeleriyle boru hattı, rafineri ve lojistik gibi alanlarda iş birliklerini yoğunlaştırmış ve böylece Körfez enerjisi büyük ölçüde Doğu'ya hizmet etmiştir.

Öte yandan Çin'in, dünya genelinde hem en büyük üretici hem de en büyük tüketici pazarlardan birisi olması, büyüyen ekonomisi ile artan enerji arzı ve enerji güvenliği, Körfez'in dünya ticareti için önemli bir merkez olması ve ABD ve Avrupa etkisinden daha bağımsız bir ekonomik düzen oluşturma isteği Çin-Körfez ilişkilerinin ekonomik boyutunu açıklamaktadır.

Bu bağlamda Kuşak Yol Projesi, her iki taraf için de ekonomik çıkarların pek çok noktada örtüştüğü bir girişimdir. Çin'in tarihi İpek Yolunu yeniden canlandırmak adına 2013 yılında ortaya koyduğu bu girişim, 150'den fazla ülkeyi kapsamaktadır. Girişim bağlamında Çin, ilgili ülkelere altyapı, ulaştırma ve enerji alanlarında yatırımlarda bulunmakta ve hem karada hem de denizde etki alanını artırmayı amaçlamaktadır. Çinli COSCO firması tarafından Birleşik Arap Emirlikleri'nde inşa edilen Khalifa Limanı ve Umman'da geliştirilen Çin-Umman Sanayi Parkı bu amaca hizmet eden birtakım çalışmalar arasında yer almaktadır.

Dünyanın diğer bölgelerine kıyasla daha dengeli ilerleyen Çin-Körfez ilişkileri, zaman

zaman Çin'in artan enerji talebinden ya da dış etmenlerden dolayı dalgalanmalar yaşamaktadır. Bu dalgalanmalar, Çin'in artan enerji talebiyle Körfez'i sevindirirse de Rusya-Ukrayna Savaşı gibi dış etmenler üzerinden endişelendirmektedir de. Nitekim savaş sonrası yaptırımlarla birlikte Rusya, enerji ihracatı için Çin'e yönelmiş ve Suudi Arabistan'ı geçerek Çin'in en büyük enerji tedarikçisi olmuştur. Körfez ülkeleri için Çin gibi büyük bir pazarın kaybının kritik olmasından kaynaklı olarak Aralık 2022'de Çin ile birtakım stratejik iş birliği anlaşmaları imzalanmış ve artan Sino-Rus ticari ilişkileri, Körfez-Çin ilişkilerinin güçlenmesine zemin hazırlamıştır.

Körfez ülkelerini endişelendiren bir diğer dış etmen ise Çin'de ilerleyen karbonsuzlaştırma sürecidir. Yeşil dönüşümün farkında olan Körfez ülkeleri, Çinli şirketlere stratejik yatırımlarını artırmakta ve bu alanda ortak proje geliştirmektedirler. Örneğin; elektrikli araç üreticisi Human Horizons ve Enovate gibi firmalar, Suudi Arabistan'da milyar dolarlık fabrikalar kurarak bölgedeki yeşil sanayi altyapısının gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Böylece hem uluslararası itibar olarak iyileşme göstermekte hem de Çin ile ekonomik ilişkilerini farklı alanlara da taşımaktadırlar.

Sonuç olarak, Çin'in enerji arzı, Körfez ülkeleriyle olan ekonomik ilişkilerinin en önemli unsurudur ve bu durumun yakın gelecekte de büyük bir değişiklik göstermesi beklenmemektedir. Nitekim; Suudi Arabistan'la yapılan ham petrol ihracatları ve rafineri anlaşmaları, Katar ile yapılan uzun vadeli doğal gaz sözleşmeleri ve Umman ham petrol ihracatının en büyük alıcısının Çin olması da bu durumu doğrular niteliktedir.

Kamu Diplomasisi Bağlamında İkili İlişkilerin Seyri

Çin, dünyanın farklı bölgelerinde küresel imajını iyileştirmek, kültürel nüfuzunu artırmak ve dostane halk ilişkileri kurmak adına çeşitli kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. 2000’li yılların başından itibaren hız kazanan bu faaliyetler ile ülkelere çeşitli araçlar ile dokunmayı amaçlamaktadır.

Bu bağlamda; Konfüçyüs Enstitüleri ile Çince dil eğitimi vermekte, hükümet bursları ile yurt dışından Çin’e öğrenciler çekmekte, CGTN (China Global Television Network) ve Xinhua gibi devlet destekli medya kuruluşları ile birçok dilde yayın yaparak dünyaya Çin bakış açısını sunmakta, çeşitli coğrafyalara insani yardımlar sağlamakta ve Çin Yeni Yılı kutlamaları gibi etkinlikler ile geleneksel değerlerini yumuşak güç unsuru olarak kullanmaktadır.

Bu noktada Körfez ülkeleri, Çin’in kamu diplomasisinde önemli bir pilot bölge olmuş ve ikili ilişkilerin çeşitlenmesini sağlamıştır. Çin, bölgede stratejik öneme sahip bu ülkelerle sadece ticari ilişkilerini değil aynı zamanda kamu diplomasisi bağlarını da güçlendirmek adına Körfez ülkelerinde kültürel programlar düzenlemekte, yeni havayolu destinasyonları oluşturmakta ve vize işlemlerini kolaylaştırmaktadır. Böylece ikili temaslar, yalnızca politik elitler arasında kalmayıp tabanda da kendisine karşılık bulmaktadır.

Artan İkili İlişkiler Sonrası Göz Ardı Edilen Noktalar

Çin-Körfez ilişkileri, her ne kadar henüz yeterince derinlik kazanamasa da kısa sürede pek çok başlık altında çeşitlilik

göstermiştir. Artan ikili ilişkiler hem ekonomik hem de diplomatik açıdan ülkeleri beslese de beraberinde birtakım olumsuz durumlar da getirmektedir. Nitekim, Çin’in Doğu Türkistan, Hong Kong, Tayvan ve Tibet’te yaşanan çeşitli insan hakları ihlalleri ve siyasi baskılarına karşı Körfez ülkelerinin sessiz kalması da bu durumu örneklemektedir.

Doğu Türkistan; uzun yıllardır Çin tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlalleriyle mücadele etmektedir. Başta Uygur Türkleri olmak üzere binlerce Türk kökenli vatandaş, *Yeniden Eğitim Kamplarında* zorla tutulmakta ve işkenceye maruz kalmaktadır. Bunun yanı sıra dini ibadetlerini yerine getirme ve geleneklerini yaşatma noktasında engellenmekte ve pek çok kadın ya sağlıksız koşullarda kürtaja zorlanmakta ya da Çinli vatandaşlar ile zorla evlendirilmektedir. Ayrıca, Çin’i bugün *dünyanın fabrikası* yapan ucuz iş gücü, birçok Uygur vatandaşının fabrikalarda zorla çalıştırılarak emeklerinin çok altında ücret alması ya da tamamen ücretsiz çalışmaya zorlanması sonucu doğmaktadır.

Hong Kong, 1997’de Britanya tarafından Çin’e devredildiğinde “bir ülke, iki sistem” politikası kapsamında her ne kadar özgürlüklerinin büyük bir kısmını koruyan özel bir yönetim biçimi benimsese de son yıllarda Çin’in bu özgürlükler üzerindeki kısıtlamaları giderek artmaya başlamıştır. Yasal değişiklikler ile Hong Kong’un ekonomik gücü ve uluslararası itibarı tehdit edilmiş demokratik hareketlerin önü kesilmiştir. Örneğin; Hong Kong Güvenlik Yasası, 2020’de meclis oy birliği ile kabul edilmiş ve merkezi hükümetin gücü azaltılarak bölgede ‘Çin’in egemenliğini tehdit eden’ faaliyetlerin bastırılması sağlanmıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti, **Tayvan'**ı topraklarının ayrılmaz bir parçası olarak görmekte ve Tayvan ile birleşmeyi hedeflemektedir. Son yıllarda, Tayvan'ın bağımsızlık yanlısı hükümeti ve ABD'nin Tayvan'a olan desteği, ikili ilişkileri geren başlıca noktaları oluşturmaktadır. Bu bağlamda Çin, Tayvan'a gözdağı vermek adına hava sahası ihlalleri ve askeri tatbikatlar düzenlemekte ve 'niyetinin ciddiliğini' vurgulamaktadır.

Tibet, hakları adına tarihsel süreçte çeşitli halk direnişlerinde bulunmuş ancak bu direnişler çoğu zaman Çin tarafından şiddetle bastırılmıştır. Çeşitli siyasi baskı ve dini kısıtlamalara maruz kalan Tibet, bugün ayrıca Çin'in 1971'de Birleşmiş Milletler'deki koltuğunu 'devralması' ile lehine olan kararların engellenmesi ile de mücadele etmektedir.

Bu noktada, Çin'in yukarıdaki ülkeler üzerinden kendisine eleştiri yönelttilmesini "iç işlerine müdahale" olarak değerlendirmesi, Körfez ülkeleri ile ekonomik iş birliklerinin yoğunlaşması ve karşılıklı çıkarların ön plana çıkması sonucu bu gibi etik konuların uluslararası ilişkilerde göz ardı edilmesi söz konusudur.

Bu yaklaşım ile paralel olarak Körfez ülkeleri; Katar'da Uygurlara ait kültürel unsurları 'Çin kültürü' olarak tanıtan stantları hoşgörülle karşılamış, Tayvan'daki siyasi baskılara karşın "Tek Çin" politikasını takip etmiş, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi ve G-20 gibi kuruluşlarda gündeme gelen Çin'in insan hakları ihlallerine kulak tıkamış ve atılacak olası hamleleri *Çin'in iç işlerine müdahale* olarak kabul etmiştir.

ABD'nin Bölgedeki Varlığı

ABD-Körfez ilişkileri, 11 Eylül olayları sonrasında gergin bir döneme girmiş ve 2003'te ABD'nin -Suudi Arabistan'ın şiddetli itirazlarına rağmen- Irak'a girmesi ve bölgede İran nüfuzu için açık kapı bırakması bu gerginliği artırmıştır.

Arap Baharı ile Körfez ülkeleri bölgede daha aktivist ve müdahaleci bir yaklaşım benimsemiştir. ABD, bölgedeki otoriter Körfez ülkelerine karşı sessiz kalırken Çin, Körfez ülkelerinin Kuşak Yol Girişimindeki stratejik konumlarından dolayı bu ülkelere yakınlaşma göstermiştir. Çin-Körfez ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası kabul edilen bu süreçte, Çin'in ekonomik diplomasi araçlarıyla Körfez ülkeleriyle daha fazla yakınlaştığı görülmektedir.

İkili ilişkiler ekonominin yanı sıra zamanla teknoloji, yapay zekâ, güvenlik ve kamu diplomasisi alanında da gelişerek çeşitlilik kazanmıştır. Ancak yine de gelişen Çin-Körfez ilişkilerinin ABD-Körfez ilişkilerini ne derece gölgede bırakacağı tartışmalıdır. Nitekim bölgede varlığı uzun yıllardır devam eden ABD, Körfez güvenliğinin temel garantörü olarak konumunu korumaktadır. Askeri üsleri, savunma anlaşmaları ve silah satışları aracılığıyla Körfez ülkeleriyle olan bağlarını sürdürmekte ve bu ülkelerdeki rejimlerin güvenlik mimarisine katkı sağlamaktadır.

Ayrıca, Çin'in kendi para birimi Yuan'ı kullanma girişimlerine karşın Körfez ülkelerinin para birimleri Amerikan Dolarına sabitlenmiş durumdadır. Bu durum, Körfez ekonomilerinin küresel finans sisteminde hâlâ büyük ölçüde ABD merkezli yapılarla uyumlu hareket ettiğini ve doların bölgedeki rezerv para birimi konumunu koruduğunu göstermektedir. Bu noktada, gerek Körfez'e gelen doğrudan

yabancı yatırımların çoğunun Avrupa ve Kuzey Amerika'dan gelmesi gerekse de Körfez'in ABD ve Avrupa ile uzun süredir devam eden siyasi ve askeri ilişkileri ağır basmaktadır. Ayrıca, Körfez'in Çin'in üretim gücüne karşı yerli sanayilerini korumak istemesi de bu durumu güçlendirmektedir.

Öte yandan, artan Çin-ABD ticaret savaşları, Körfez ülkeleri için hem avantaj hem de dezavantaj oluşturmaktadır. Bu durum, Körfez ülkelerinin ekonomilerini çeşitlendirme stratejilerini doğrudan tehdit ederken aynı zamanda –özellikle Riyad ve Abu Dabi için- fırsatlar da oluşturmaktadır. Suudi Arabistan ve BAE'nin küresel düzende rol alma istekleri, Çin ile ABD arasındaki büyüyen jeopolitik rekabette lehlerine işleyebilir.

Sonuç

Körfez bölgesi, petrolün keşfi ile dünyanın dikkat odağı hâline gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere, Batılı ülkeler bölge petrolünden elde edeceği faydayı en üst seviyeye çıkarmak adına şirketler üzerinden petrolü kontrol altına almayı amaçlamış ve bölgedeki nüfuzlarını artırmayı amaçlamışlardır.

Son 15 yılda, ABD'nin Obama yönetimi ile hem askeri olarak bölgeden çekilmeye başlaması hem de odağını nispeten Orta Doğu'dan Asya'ya kaydırması ile Orta Doğu'da İran ve Türkiye gibi bölgesel aktörlerin ağırlığı artmıştır. Bölgesel aktörlerin yanı sıra analiz kapsamında ele alınan Çin, Rusya ile beraber uluslararası aktör olarak bölgedeki ayak izlerini büyötmüştür.

Çin, 1970'lerden itibaren ivme kazanan dışa açılımını, 2012 yılında, devlet başkanı olarak atanan Xi Jinping ile en üst seviyeye taşımıştır. Xi Jinping, Çin'in uluslararası

arenada daha fazla görünür olmasını sağlayarak aktif bir dış politika izlemiş ve çeşitli iş birlikleri, projeler ve arabuluculuk faaliyeti gerçekleştirmiştir. Çin'in artan dışa açılımı ile paralel ilerleyen üretim indeksi, ülkenin enerjiye olan ihtiyacını artırmış bunun sonucunda da Körfez enerjisinin ihracat pazarı zamanla batıdan doğuya kaymıştır.

Çin-Körfez ilişkileri zamanla hem diplomatik temaslarını artırmış hem de ekonomik ilişkilerin yanı sıra farklı alanlarda da kendisini çeşitlendirmeyi başarmıştır. Fakat yine de ikili ilişkilerin derinlik kazandığını söylemek tartışmalı bir yorum olacaktır. Nitekim, Körfez ekonomilerinin küresel finans sistemine ABD doları üzerinden entegre olmaları, Körfez siyasi elitlerinin Batı ile ilişkileri ve savunma sanayi alanında bölge ülkeleri için ABD karşısında yeterli bir alternatif bulunmaması gibi birtakım etmenler bu durumu gün yüzüne çıkarmaktadır. Böylece Çin, her ne kadar *Orta Doğu'nun sessiz enerji müşterisi* konumundan uzaklaşmaya başlasa ve bölgede daha aktif bir dış politika izlese de özelde Körfez bölgesinde, genelde de Orta Doğu'da hâlâ pasif bir aktör konumunda yer almaktadır.

Kaynakça

- Acar, N. (2022, 12 Aralık). Çin-Körfez ilişkileri derinleşiyor. *Anadolu Ajansı*.
<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/cin-korfez-iliskileri-derinlesiyor/2761624>
- Ali, L. (2024, 18 Haziran). Gulf investments in China: A new era of strategic partnerships. *ISPI*.
<https://www.ispionline.it/en/publication/gulf-investments-in-china-a-new-era-of-strategic-partnerships-177971>
- Al-Thani, Ş. N. B. M. (2023, 10 Ağustos). *America's Role in the Middle East: The View from the Gulf*. Gulf International Forum.
<https://gulif.org/americas-role-in-the-middle-east-the-view-from-the-gulf/>

Aytekin, E. (2024, Mart 19). Hong Kong'da ulusal güvenliği koruma yasası, 21 yıl sonra meclisten geçti. *Anadolu Ajansı*.

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/hong-kongda-ulusal-guvenligi-koruma-yasasi-21-yil-sonra-meclisten-gecti/3168873>

BBC News. (2025, 7 Ocak). Tibet profile. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-16689779>

bp. (2024). *Energy outlook: 2024 edition*. <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/energy-outlook/bp-energy-outlook-2024.pdf>

China Daily. (2024, October 22). *From membership to mechanism: Key facts about BRICS*. <https://govt.chinadaily.com.cn/s/202410/22/WS6717083a498eec7e1f7255bb/from-membership-to-mechanism-key-facts-about-brics.html>

China Embassy. (2014, 29 Haziran). *The Five Principles of Peaceful Co-Existence Stand Stronger*. Çin Halk Cumhuriyeti Büyükelçiliği. <http://ir.china-embassy.gov.cn/eng/dtxw/201407/t201407021894012.htm>.

Cleveland, W. L. (2008). *Modern Ortadoğu Tarihi* (M. Harmancı, Çev., s. 495). Agorakitaplığı.

Domazeti, R. (2023, 24 Mart). Çin arabuluculuğunda Suudi Arabistan-İran anlaşması: İçeriği, bölgesel ve küresel jeopolitiğe etkileri ve çıkmazları. *İnsamer*. <https://www.insamer.com/tr/cin-arabuluculugunda-suudi-arabistan-iran-anlasmasi-icerigi-bolgesel-ve-kuresel-jeopolitige-etkileri-ve-cikmazlari.html>

García-Herrero, A. (2023, 21 Haziran). China's growing and complex economic relationship with the Gulf States. *Bruegel*. <https://www.bruegel.org/newsletter/chinas-growing-and-complex-economic-relationship-gulf-states>

Gurol-Haller, J., & Saggat, R. (2023, 17 Nisan). China's renewed influence in the Gulf: By disseminating narratives of its own supremacy, China deepened relations with the Gulf during the COVID-19 pandemic. *Chatham House*. <https://www.chathamhouse.org/2023/04/chinas-renewed-influence-gulf>

Hartig, F. (2016). "Chinese Foreign Policy: Challenges and Opportunities." *The Asia Foundation Review*, 4(1), 34-55.

Lons, C. (2024, 20 Mayıs). East meets middle: China's blossoming relationship with Saudi Arabia and the UAE. *European Council on Foreign Relations*.

<https://ecfr.eu/publication/east-meets-middle-chinas-blossoming-relationship-with-saudi-arabia-and-the-uae/#top>

Wikipedia contributors. (n.d.). *Dates of establishment of diplomatic relations with the People's Republic of China*. Wikipedia. Retrieved April 13, 2025, from

https://en.wikipedia.org/wiki/Dates_of_establishment_of_diplomatic_relations_with_the_People's_Republic_of_China

the Arab Gulf States Institute in Washington (AGSIW). (2022, 15 Eylül). China-Gulf Initiative: Evolving Chinese demand for Gulf energy and geopolitical implications. *AGSIW*.

<https://agsiw.org/programs/china-gulf-initiative-evolving-chinese-demand-for-gulf-energy-and-geopolitical-implications/>

Mogielnicki, R. (2023, 14 Eylül). Strong China-Gulf energy ties spill into key regional issues. *AGSIW*. <https://agsiw.org/strong-china-gulf-energy-ties-spill-into-key-regional-issues/>

Maizland, L., & Fong, C. (2024, 19 Mart). Hong Kong's freedoms: What China promised and how it's cracking down. *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/background/hong-kong-freedoms-democracy-protests-china-crackdown>

Sun, D., Yang, Y., & Liu, S. (2024). China's hedging strategy in the Gulf: A case of 'even-handedness' diplomacy. *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 18(3), 192-208. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/25765949.2024.2405385?needAccess=true>

Yeni Şafak. (2022, 16 Temmuz). ABD Başkanı Biden'dan Rusya ve Çin'e gönderme: Dolduracakları boşluk bırakmayacağız. *Yeni Şafak*. <https://www.yenisafak.com/dunya/abd-baskani-bidendan-rusya-ve-cine-gonderme-dolduracaklari-bosluk-birakmayacagiz-3839036>

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

+90 216 310 30 40

info@dipam.org

+90 216 310 30 50

www.dipam.org

Merdivenköy Mah. Nur Sok. Business İstanbul
A Blok Kat:12 No:115, Kadıköy/İstanbul

YAZAR HAKKINDA

Zehranur Ertek, Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler (İngilizce) son sınıf öğrencisidir. Şu anda, Doğu Türkistan üzerine çalışmalar yürüten uluslararası bir kuruluştaki araştırma asistanlığı yapan Ertek, hâlihazırda DİPAM staj programına da devam etmektedir. Ertek'in araştırma alanları arasında, Körfez ülkeleri ve Çin dış politikası yer almaktadır.